

232

1699, 23^{40.}

M

24

^{Q. D. B. V.}
 DISSERTATIO MORALIS
 DE
MODO OBLIGATIONEM
HOMINUM QUA TA-
LIUM MUTUAM SCIENTIFICE
DEMONSTRANDI,

^{Q V A M}
 Auspicio Æternæ Providentiæ

ET
 Autoritate Amplissimæ Facultatis Philosophicæ

sub PRÆSIDIO

D O M I N I

M. JOH. BALTH. VVERNHERI,

Rotenburgo - Franci

Fautoris & Præceptoris sui singulariter honorandi

in Almâ Philurea

d. 10. Junii A. O. R. clō Ibc. xcix.

H. L. Q. C.

In Acroaterio Majori

Placido Eruditorum judicio examinandam

subjiciet

JOHANNES Weise / Vrat. Siles.

SS. Theol. Studios.

L I P S I Æ,

Typis JOH. CHRISTOPH. BRANDENBURGERI.

J. M. Olearius

V I R O

PERILLUSTRI ac GENEROSISSIMO

DN.

DN. RUDOLPHO SIEGFRIEDO
de MINCKWITZ,

Hæreditario in *Saldenhayn / Trautschen*
& *Breitenhayn*

SERENISSIMI DUCIS Saxo-Cizensis Supremo Pinæ
cernæ, ut & Cameræ Provincialis Consiliario, Præfecturæque
Tautenburgensis Capitaneo longè Gravissimo
meritissimoque

DOMINO SUO, MOECENATI ac PATRONO
GRATIOSISSIMO

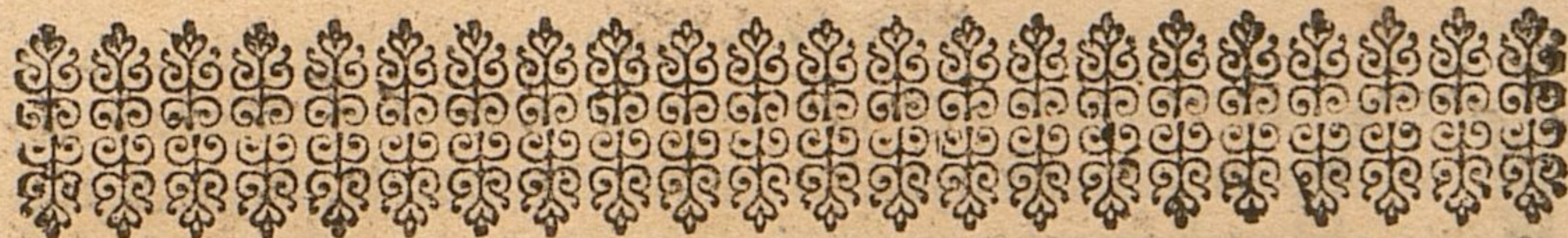
Hoc quaecunque Exercitium Academicum

Sacrum nuncupat

PERILLUSTRIS TUÆ GENEROSITATIS

Æternum devotus Client

JOHANNES Weise / Vrat. Sil.
SS. Theol Stud.

A. & Ω.

PRÆFATIO.

Escire, quàm in errore versari satius. Nam & majora hinc, quàm illinc ad veritatem eruendam impedimenta. De quo Metaphysici, cùm de doctâ atque indoctâ ignorantia sunt solliciti, egregiè philosophantur. Atque hoc cùm in universâ Philosophia verum; tum in illa potissimum ejus parte, quæ hominum inter se actiones ad certam normam dirigit. Nihil hic ferendum, quod est dubium, aut probabilitatis se tantum specie commendat; firma omnia esse debent, & arctissimo nexu coherere. Ego verò quid alii sentiant, nihil magnoperè curo, suum cujuslibet judicio pretium constare, graviter haud ferens. Sed existimo ipse tamen, nihil hic vilius, quàm ab aliorum auctoritate serviliter pendere, aut rationum dialecticarum cumulo utramque partem & defendere pari robore & oppugnare. Nam qui hanc viam insistant, id efficiunt, ut magno apparatu suam ignorantiam ostentent, cùm de verâ & solidâ scientiâ gloriari non magis queant, quàm cacutientes de oculorum sensu. Unde cùm in nuperâ suâ Dn. PRÆSES aliquid de apodictica Moraliū certitudine edisseruisset, operam me haud perditurum existimavi, si juxta principium ab ipso expositum obligationis erga proximum scientificam & apodicticam demonstrationem aliquantulum aliâ tentarem viâ, quàm quâ Illustris memoriæ PUFENDORFIUS in Elem. Jurispr. Univers. ubi per totum ferè syntheticâ methodo usus est, incedit. Quippe id præcipuè hic agere conati sumus, ut, quomodo ex illo de culturâ socialitatis principio officia hominum inter se primâ & perspicuâ ratione fluant, ostenderemus, ita, ut eadem eruendi nullâ penè difficultate opus esse videatur. Quem levidensem laborem ut æqui bonique consulas, per officiosè contendo. Et demonstrare quidem præcepta naturalia eo, qui sequitur, & quo se memoriæ obtulerunt, ordine visum est.

A 2

§. I.

Quemvis hominem, ut æquè hominem seu tanquam naturaliter tibi æqualem tracta. Demonstr. Nam si cuius homini quemvis præ se contemnere liceret, & tanquam communis naturæ haud participem æstimare, nulla omnino inter homines fiducia aut benevolentia locum inventura est, quâ remotâ non apparet, quomodo integra perennare socialitas possit. add. Pufendorf. d. O. H. & C. L. I. C. VII. §. 1. & 3. Est autem existimatio qualitas moralis, quâ hominum dignitas & valor in vitâ communi constat. conf. eundem in cit. libello L. II. c. XIV. §. 1. Cùm enim maxima sit hominum quoad vitæ rationem diversitas, ut quidam rectè, quidam turpiter eam transigant, alii uberiora, alii parca vel nulla omnino commoda in socialitatem conferant, & hinc nonnulli dignatione ex solâ humanitate resultante contenti sint, alii vero largiùs se in aliorum usus dispensando eandem auctumeant, inde existimatio hominum varia. Cujus summa divisio abit in simplicem & intersivam. Simplex vel absoluta est vel hypothetica. Absoluta dicitur, quæ ex statu humanitatis sive conditione hominum quâ talium resultat. Spectaturque potissimum in statu naturali. Per hanc igitur quis consequitur, ut ab aliis communis naturæ particeps æstimetur, inque ipsum exerceantur officia ex conditione humanâ præcisè spectata fluentia. Quare nititur hæc existimatio eo, quod quis ut homo vivit, præceptaque Legis N. erga alios tanquam æquè homines observare laborat. Unde excidit eadem, qui contemnit alios, vitæ eorum bonisque insidias fruit, & quovis modo illis nocere cupit. Talis igitur abrumpendo quantum in se est, pacem humani generis ineptum se reddit ad recipienda officia in ipsum aliàs tanquam hominem exercenda, ut pro putrido generis humani membro habeatur, quamdiu à tam pravo vitæ instituto non discedit.

§. II.

Simplex hypothetica existimatio, docente Pufendorffio in Element. Jurispr. Univ., Lib. 1. Def. 9. dicitur, quæ resultat ex instituto hu-

to humano, statu, nimirum civili simpliciter considerato; quando nempe quis in civitate pro integro ejus habetur membro, neque ejus famæ macula aliqua iniusta. Integritas autem hæc partim ex vitæ conditione, partim ex morum honestate venit. Unde deficit partim ob *statum*, partim ob *commissum delictum*. *Status* qui ab hac existimatione areet, vel *originarius* est, qui aliquem sub initium statim, cum in civitatem venit, comitatur; vel *ex post facto superveniens*; Cum quis nimirum ad tempus, tanquam integrum civitatis membrum vixit, post modum autem existimationis jacturam patitur. *Originarius* rursus vel *naturalis* est, qui ab ipsâ statim nativitate adest, ut puta, si quis ex servis parentibus nascatur; vel *adventitius*, qui in iis conspicitur, qui in bello capti in servitatem rediguntur. Supervenit autem ex post facto status existimationem lædens v. gr. per capitis diminutionem maximam. Illa jacturam libertatis infert, qualis apud *Rom.* obtinebat in iis, qui, quòd venundari se paterentur, cum essent liberi, in statum servilem detrudebantur. Sed & ex *delicto* oritur vilitas, cum nimirum propter eâ jus civitatis amittitur; quod exprimebant *Romani per mediani capitis diminutionem*; Qualis contingebat olim per *deportationem* §. 2. l. d. cap. dim. it. *interdictionem aquæ & ignis* l. 5. ff. eodem. Quibus hodie suo modo æquivalet *declaratio in Bannum imperii*, it. intuitu particularium ditionum *fustigatio* & cum infamiâ conjuncta *relegatio* & *condemnatio ad remos* aut *opera publica* facta, it. contingit talis existimationis jactura, si quis in civitate quidem maneat, juribus tamen ejusdem non fruatur, neque ad honesta aliorum consortia commerciaquæ admittatur. Qualem maculam iniustam videmus iis, qui lenociniis aut adulteriis se contaminant, vid. *O. C. a. 122.* qui lucri causa populo sunt spectaculo, l. 2. §. f. ff. d. his, qui not. inf. item huc pertinent milites cum ignominia dimissi l. 1. l. 2. pr. & §. 2. ff. d. t. qui foenus improbum & usurariam pravitatem exercent, vid. *Mand. Elect. d. A. 1626.* von wucherlichen Contracten und Cessionen §. so wollen wir; item perjuri; qui plura eodem tempore sponsalia aut nuptias celebrant l. 13. §. 2. ff. d. his, qui not. inf.

Hujusmodi enim hominibus clauduntur dignitatum portæ, l. 2. C. d. dignit. l. 8. C. d. decur. testimonium eorum vel omnino negligitur, vel saltem non omni exceptione majus est; c. 54. X. d. testib. R. I. d. A. 1526. §. und wiewol Carpz. P. I. C. 16. d. 71. n. 7. 8. neq; institui semper hæredes queunt. Verùm & aliæ in civitatibus personæ dantur, quæ non quidem infames, aliis tamen civibus non æquiparantur, neque paribus ubique juribus fruuntur, dicunturque *levis nota maculâ laborare*, quæ oritur vel ex *illegitimâ nativitate* l. 6. ff. de decur. vel *sordido vita genere*. Uti enim in corpore humano alia membra aliis digniora habentur, ita idem in civitatis membris obtinet. Quò referuntur *lictiores Richt. dec. 80. excoriatores, ibid. n. 20. carnifices, castratores, D. Stryk. Us. Mod. Tit. d. his, qui not. inf. §. 5.* Nam ab opificiis sæpe excludi hæ personæ solent, & in conferendis dignitatibus major multò habetur ratio aliarum ab hæc maculâ immunium, & earum testimonium non omni exceptione majus. Conf. *Hahn. ad Wes. tit. d. his, qui not. inf. n. 8. Carpz. Pr. Cr. q. 134. n. 58. seq. l. 3. ff. d. test.*

§. III.

Neque verò imminui alicujus existimatio in civitate nisi per Magistratum potest. Hic enim Custos legum & tam judicandi de moribus civium, quàm ob eorum turpitudinem pœnam atque infamiam irrogandi facultatem habet. *Intensiva existimatio est quantitas moralis, quâ inter eos, qui civiliter æquales sunt, alii aliis anteponuntur. Puffend. d. O. H. Sc. L. II. c. 14. §. 11.* Fundamentum intensivæ hujus existimationis est præsentia peculiarium qualitatum, quas æstimare homines & propterea unum altero pluris facere solent. Enimverò illæ variæ deprehenduntur; puta naturalium splendor, divitiarum ubertas, cultura animi, dotes corporis, rerum gestarum gloria, opinio virtutis, unde autoritas & nominis celebritas, officiorum & munitum, quibus quis perfungitur, dignitas, aliaque penè innumera. Conf. *eundem c. l. §. 13.* Existimationem eorum præcipuè, qui aliis præ aliis eminent, certis appellationibus atque titulis exprimere

mere

mere pleraque nationes consueverunt, ut prout quisque vel communi vel privato alicujus judicio aliis antefertur, ita nominum dignationis ejusmodi intensiorem designantium splendore eisdem præcedat. Cumque exiguus virtutis fructus sit, interno hominum judicio magni fieri, nisi id externis promatur signis, quo & ejusmodi honoris specie alii ad laudabilia facta stimulentur, inde luculenta titulorum æquitas. Rectè *Symmachus* *bonas artes honore nutrir* ait. Atqui honoris præcipuam partem plerique in titulorum decore collocant. Neque tamen hi semper peculiares personarum qualitates & existimationis intensiorem notant; Sed quandoque principaliter statum innuunt, in quo persona constituta, siue digna eo sit, siue fortunæ eundem debeat. Et hos præsertim titulos omnibus viribus propugnari permagni interest, cum iis negatis in dubium simul vocetur status, cui significando inventi sunt. Unde non nisi ab Ignorantiâ civilis vitæ insulsi illi sermones manant, quibus Principum atque Rerum publicarum hæc de re certamina vulgus protervè traducere, & tanquam superfluam vanitatem proscribere non veretur. Conf. *Pufend. Elem. Jurispr. Univ. L. 1. def. 6.*

§. IV.

Promissa alteri animo te obligandi facta fideliter exple. vid. *Struv. Exerc. VI. §. 7.* Demonstr. Nam si ponas cui libet pro libidine voluntatis suæ fallere datam fidem licere, rationes & destinata hominum necessariò turbabuntur, destrueturque commerciorum utilitas, & hinc ineluctabile generi humano fatum maturabitur. Conf. *Bonacin. Theol. Mor. Tract. d. restit. & contract. disp. 3. q. 1. n. 3.* *Covarruv. in c. quamvis d. pact. 6. p. 2. §. 4. n. 6.* add. *Pufend. d. 7. N. & G. L. III. cap. 5.* Promissio verò est vel perfecta vel imperfecta. Illa dicitur, quando quis ita aliquid suæ potestati subjectum promittit, ut simul declaret animum se obligandi, quamvis nolit in alterum transire jus exigendi actione intentatâ. Qualis promissio potentiorum esse solet, ubi petitionem quandam suscipiunt. seque rem omni affectu atque viribus connecturos pollicentur. Obstringuntur enim ita in conscientia, ut

citra

extra peccatum in suscepto negotio negligenter versari non possint, nolunt tamen ita se obligari, ut ad id, quod promissum est, exequendum per vim adigantur, ne actus, ad quem compelluntur, beneficii nomen exuat. *Pufend. d. O. H. & G. L. I. c. IX. §. 6. Perfecta* autem obligatio dicitur, qua quis voluntatem se obligandi ad aliquid præstandum ita declarat alteri, ut simul jus exigendi, eoque nomine ipsum conveniendi in eum conferat. *c. l. §. 7.*

§. V.

Rectè verò animadvertit idem *laudatissimus Autor*, non nisi per verba *presentium* vel *preteritorum* jus in alterum transferri. Nam si quis utatur verbis tempus futurum respicientibus, censetur regulariter nondum determinare voluntatem suam, sed determinationem suspendere ad tempus illud, de quo loquitur. Secus est, si ex circumstantiis & consuetudine loquendi appareat, verba de futuro enunciata ad præsens tempus trahenda esse: quemadmodum pleræque promissiones ejusmodi verbis concipiuntur. Et verba tum non de translatione Juris, sed facultate exigendi & traditione accipienda, ut, quæ signa aliàs partem solummodo de negotio significant, tunc totum negotium & utrumque tempus, quo & jus ad rem habendam transit, & facultas exigendi competit, involvat.

§. VI.

Ad validitatem promissi ejusque efficaciam requiritur etiam *acceptatio* ejus, cui fit promissio. Subest enim hæc tacita promissioni conditio: *Si acceptatum fuerit*, in invitum vero nemo beneficium conferre velle censetur, neque rem pro derelicto habere, cum aliàs cuilibet jus in illud competeret; Quin potius præsumitur, acceptance ab altero omisâ, id, quod in promissione est, sibi retinere velle. Unde fluit, revocationem promissionis ante acceptance factam permissam esse; quamvis, si frequentetur nimis, levitatis & præcipitantiæ vitium incurrat; cum non nisi deliberato animo ad promissiones accedendum sit. Quare tunc demum Juris translatio contingit, si voluntas transferentis

ferentis cum voluntate acceptantis jungatur. *add. l. 55. d. O. & A. l. 10. de donat.* Quæ conjunctio ex parte acceptantis tacitè contingit, ubi rogatio ejus congruam promissionem præcesserit. Dico *congruam*. Nam si aliud promittitur, sive resp. rei, sive temporis aut loci, quàm quod rogatum, non habebit promissio ante expressam acceptationem locum. *Add. Struv. Ex. VI. 33. & L. 8. l. 38. de acquir. possess. Carpz. 5. resp. 62.*

§. VII.

Præterea verò absenti aliquid promittitur vel *purè*, vel *sub conditione*. Est verò *conditio ejusmodi adjectio, quæ conferimus validitatem actus in futurum aliquem eventum aut casum l. 41. d. V. O. l. 96. d. hered. inst.* Spectatur autem ingratuitis promissionibus ejusmodi eventus, quoad nudam suam præsentiam seu adessentiam, sine intuitu alicujus meriti, quippe aliàs promissum in naturam pacti transit. Enim verò distingvi *conditio* solet in *possibilem & impossibilem*. Hæc vel *naturaliter* talis est, vel *raonaliter*. Illa vocatur, quæ per rerum naturam impleri nequitiam potest. Hæc verò est, quam implere leges non permittunt, seu per naturam impletio eadem fieri possit, seu non possit. Possibilis rursus est vel *potestativa*, vel *causalis* vel *mixta*. Illius existentia dependet à voluntate ejus, cui sub ea aliquid promissum; Istius eventus ex solo casu aut alieno arbitrio dependet. Hujus denique impletio partim à casu, partim ab ejus, in quem confertur, voluntate & arbitrio dependet. Et omnis quidem generis adjici promissionibus queunt, operanturque, ut in præsentiarum de validitate aut infirmitate promissionis decerni non possit, sed expectandum sit, utrum existat nec ne. Quo casu retrahendum videtur ex æquitate tempus promissionis, ut retro ab eo tempore, quo est inita, censeatur fuisse valida. Quòd si vero conditio non existat, negotium sub ejus existentia celebratum est invalidum. Qualis etiam illa est promissio, cujus vis suspenditur in eventum à mero nostro arbitrio dependentem. Nam quod in nostrâ potestate est, non debet in casum conferri, uti habet communis *Jctorum* regula. *Conf. hic Struv. Jurispr. Rom. Germ. For.*

L. II. T. 18. n. 5. & 6. Tempus quoque & locus promissioni rectè adjiuntur, & illud quidem operatur, ut exactio, antequam tempus venerit, fieri non possit; hic vero efficit, ut suspendatur exactio, donec perveniri commodè ad præstitutum locum possit.

§. VIII.

Obligationi, quam tibi incumbere sentis, satisfacito, quamvis in foro civili non adigaris. Demonstr. Quòd si enim sola civilis coactio ad satis faciendum suo officio hominem stimulare deberet, & humanitatis officia, conditioni generis humani tamen necessariò convenientia omnino perirent, & saltem ad nulla promissa pactaque servanda obstringerentur ii, qui in statu naturali vivunt, sufficientibus ad se erga quoslibet defendendi viribus instructi, quod quomodo vinculum generis humani tollat, nemini obscurum esse potest. Quod ut uberius percipiatur, notandum, obligationem vel naturalem esse, vel civilem. Illa dicitur, quæ ex jure N. dependet; hæc autem, quæ à Jure Civili ad effectum producendi in foro civili actionem est introducta. Quo ipso tamen non ita separamus vinculum naturale à civili, ut existimemus, concurrere eadem non posse, quin potiùs communiter naturalis obligatio sub civili latet, cui ab hac præsidium quasi aliquod accedit, ut eo promptiùs homines ad quod naturaliter tenentur, præstent. Interest enim socialitatis, homines soli conscientiæ suæ non relinquere; cum in haud paucis ex vulgo præsertim langveat honesti sensus, ut neglecturi sint Naturæ leges, nisi per vim à Magistratu ad earum observantiam adigerentur. Quare salubriter officia naturalia legibus quoque civilibus confirmata sunt, ut si non solus pudor, saltem adjunctæ præsentissimæ formido pœnæ ad eadem exequenda invitaret. Ubi vero sola naturalis obligatio hominem stringit, præsidio civili deficiente, ab ipso invito extorqueri, quod in obligatione est, non debet inter eos, qui in civitate degunt. Huic enim ubi quis se tanquam membrum adjungit, renunciat tacito pacto omni facultati, quam antè in persequendis Juribus suis, & contra repugnantes auferendi habebat, eamque civitatis manibus permittit. Quod secus inter eos, qui in statu natu-

natu-

naturali vivunt, superiorem non agnoscentes. His enim ubi denegatur, quod tanquam perfectè debitum suo jure proterant exigere, per vim privatam vel bellum id ab invitis extorquere licebit. Quæ violenta tamen persecutio etiam contra alius civitatis membra conceditur, ad obtinenda jura, quæ ipsis competunt. Nequè verò hîc laxa nimis libertas esse debet, sed certus servari modus. Quia enim superiorem habent, inde ad hunc primò omnium petitio deferenda, & per legitimas probationes æquitas ejus deducenda est. Ubi autem is vel prorsus denegaverit, vel saltem inaniter protraxerit justitiam, conqueri eo nomine apud superiorem licebit, qui ubi mitiora remedia frustra tentari animadvertet, creditori permittere poterit, ut ubicunq̃ commodè & securè licuerit, pignorationes erga debitorem exerceat. Quòd si debitor non potuerit deprehendi, eodem jure aliorum ejusdem civitatis membrorum res & bona detinere licebit, quamdiu creditori non fuerit satisfactum. Cujus rei ratio haud obscura esse potest. Cùm enim is, qui summum in civitate imperium obtinet, ejusque nomine justitiam administrare debet, peccat, censentur eodem crimine omnia membra sub illa civitate comprehensa se obstringere. Accedit, quòd è duobus malis, quorum utrumq̃ evitari non potest, minus eligendum sit juxta pervulgatam regulam. Expeditæ autem veritatis, ex bello, quo alias injuriæ vindicantur maj us longè oriri damnum, quàm si hoc modo, quem *Repressalias* vocant, vid. *Voss. 3. d. vit. serm. c. 42.* Justitiæ administratio extorqueatur. Deniq̃ue vel propterea nemo irascetur ob debitum concivis sua bona tali casu detineri, quòd ipsi sperare licet, fore, ut sibi quoq̃ue laboranti eodem aliquando remedio subveniatur. Conf. *Pufend. cum in tract. de. J. N. & G. tum in Elem. Jurispr. Univ. p. 114. Scotan. D. 23. th. 3. seqq. Ziegl. d. Jur. Maj. l. 1. c. 34. th. 31. & 37. Grot. d. j. B. l. 3. c. 2. § 2.*

§. IX.

Desideratur prætereà ad Obligationis Validitatem *rationis usus*; ut quis intelligat negotii circumstantias, de quo contrahere animus ipsi sedet. Neque enim aliàs consentire videbitur:

B 2

Quia

Quia consensus in voluntate ad iudicium intellectus de re in obligationem deducenda sese refert, quod deficit in iis, qui rationis usu destituuntur. Quales sunt (1.) *Infantes*, quorum mens densissimis nebulis stipata est, ante maturiorem ætatem non dissipandis. Ulterius aptum Obligationis subiectum non sunt *furiosi & mente capti*, quorum intellectus in exilium quasi actus est: Quæ ratio cum tempore *dilucidorum intervallorum* deficiat, inde nullum est dubium, quin illis durantibus valide se obstringant. Simile impedimentum in *ebriis extremè*. Nam & in his usus rationis ita intercipitur, ut obvenientia negotia non intelligant. Neque ab iniquitatis notâ absolvi queunt illi, qui captato tempore ab ejusmodi temulentis hominibus consensum & promissa extorserunt. Quamvis verò obligationes impediatur in negotiis contrahendis *ebrietas*, à poena tamen propter delictum in ejusmodi statu commissum non liberat: cum sibi cavere omnes debeant, ne adeò ubere se potu ingurgitent, ut usum rationis exstinguat, quæ culpa luculentior multò in illis, qui, cum consuetudinem suam in ebrietate peccandi scirent, eam nihilosecius non evitarunt.

§. X.

Impedit quoque vim obligationum *error*. Ut enim valida contrahatur obligatio, circa unum idemque objectum utriusque partis intellectus versari debet. Ubi igitur consensus præstatur in objectum aliter ab intellectu apprehensum, quam pro rei veritate, obligatio contracta esse non poterit videri. Neque interest, utrum error circa objectum *physicum* intervenerit, ut si aliud pro alio ematur corpus, an circa aliquam ejus partem & qualitatem *moralem*, ut puta, si quis contrahat de domo, quam ab onere immunem esse ex errore credit: modò præ se causam ferat, quâ ad contrahendum invitetur. Aliàs enim si quis tacitè solummodò aliquid tanquam conditionem supposuerit, cum ad objecti, circa quod negotium versatur, essentiam non pertineat, id nihil quicquam efficaciam obligationis impediet. Sed & illud indubitata veritatis, neminem se ipsum obligare posse, sed requiri ad minimum duas personas, quarum una injungat, altera recipiat

piat obligationem. Cùm enim effectus obligationis oranis pertineat ad eum, à quo illa profecta, ut hinc dissolvi etiam illius arbitrio possit; Inde, si quis ponatur se ipsum obligare, erit ipsi liberum, præstare quod in obligatione est, & non præstare, quod naturæ obligationis repugnat. Unde obligationes erga seipsum non ita capiendæ, quasi homo vinculum sibi ipsi injicere possit, & necessitatem aliquid præstandi afferre, seu spectatur homo non ut causa efficiens obligationis, sed ut ejus Subjectum passivum, quod actum per obligationem injunctum exercere debet. Quemadmodum homini à DEO præceptum, ut se conservet, animique & corporis curam agat sedulam, idque in personis etiam moralibus seu societatibus procedit.

§. XI.

Damnum alteri datum resarcito. Demonstr. Fluit hoc præceptum necessario nexu ex illo, quo lædi proximus vetatur; frustraneum enim hoc præceptum fuerit, nisi læsionis de facto contra legis prohibitionem illatæ nomine satisfaciendum esset, vid. *Pufend. d. Off. H. & C. L. i. c. VI. §. 4.* quod obtinet sive immediate seu per se, sive per alium datum sit damnum. Sic & injuriæ intuitu respondendum. Dicitur verò inferri injuria, cùm alicui denegatur, ad quod habendum perfecto gaudebat jure, ut puta si per pactum aut contractum obligata persona nolit conventioni stare. Contra hanc igitur intentare in foro actionem, atque ad satisfaciendum suo officio compellere illam licebit. Secus autem est, cùm quis obligationi tantum imperfectæ satisfacere recusat, de hujus quippe inhumanitate licita querela; adigi verò per vim ad sui officii exercitium non potest. Ea enim imperfectæ obligationis natura, ut quamvis conscientiam stringat, alteri tamen facultatem non tribuat, ab invito extorquendi, quod in obligatione est. Ita frustra actionem mendicus intendit, cui denegasti stipem, neque fraude eandem, aut per violentiam elicere fas ipsi est, nisi in necessitatis casu, quo imperfecta obligatio quasi naturam perfectæ induit.

Pacta cum hostibus inita Princeps servato. Demonstr. Neque enim aliud remedium suppetit, quo pax amissa recuperari possit. Pace autem abolita nullam intelligi socialitatem posse, satis existimo in aprico esse. Cum igitur status belli violentus sit, inde per pacem eum quam primum tolli, Jus N. desiderat, & quia id fieri sine pactis non potest, hinc ne fine suo excidat, pro validis eadem declarat, necessum est. Quæ pacta proinde cum hostibus inita sedulo distingvenda sunt ab illis, quæ statim hostilitatis non tollunt, sed aliis de rebus ineuntur. Hæc verò cum non occupentur circa bellum mediatè, vel immediatè finendum, inter hostes non videntur obligationem contrahere. Dum enim quis pro hoste se gerit, licentiam nobis in infinitum ipsi nocendi tacitè concedit. Implicat verò, in infinitum nocere posse, & facultati nocendi certum esse præscriptum modum; ut proinde nec plus, nec minus, quam antea habebat, per ejusmodi pacta pars altera acquirere videatur. Exempla ejusmodi pactorum suppeditat | *Pufend. Elem. Jurispr. Univers. p. 130. seq.*

Imperans juxta Leges fundamentales, si quæ adsunt, potestatem exerceto. Demonstr. Vel enim is, qui civitati præest, tertii alicujus arbitrio tanquam superioris est subjectus; & res nihil difficultatis habet, cum pro superioris libitu inferioris circa imperii exercitium jura regulariter extendi, restringi, & quovis modo determinari queant. Vel tertium superiorem non agnoscit, & limitata ejus potestas esse potest per pactum inter imperantem & subditos sub ipsam imperii collationem in initum, vi cujus deinceps non promiscuè exequi teneantur jussa, sed pro ratione conventionis, vel inter se concilio habito de eo, quod agendum, deliberare, vel incidens dubium arbitri alicujus religioni committere liceat. Quales condiciones imperii collationem comitari, nihil omnino naturali æquitati repugnat. Cum enim, antequam caput sibi societas deligat, omnis penes eam potestas existat, liberum ei est, quousque potestatem hanc aliis committere velit; an absolutè & simpliciter, an determinatè & cum certa re-

Ari-

strictione, modo ea non sit immodica, quam imperii natura, & finis ferre non possint.

§. XIV.

Quæritur præterea: *An Summus Imperans perfectè obligari possit subditis ita, ut nolentem satisfacere suo officio, vel intentatâ in foro civili actione, vel per aliam vim adhibitam compellere ad actus, qui in obligatione sunt, liceat?* Quam quæstionem ut suis, quibus laborat communiter, difficultatibus expediamus, distinguendum putamus probè inter obligationis objecta. Vel enim Imperans paciscitur de re ad Summum Imperium pertinente, vel de re aliâ, v. gr. mutuo accipiendo. Priori casu Princeps si promiserit v. gr. rectam imperii administrationem, aut aliud quiddam ad modum imperandi pertinens, obligatur imperfectè quidem, ita, ut si obligationi contraveniat, in Leges Naturales atque Divinas peccet, & hinc eliciat iram pœnasque Numinis Divini. Perfecta verò hic obligatio deficit; ut cum effectu Principem, qui fidem fallit, Subditi convenire haud possint. Repugnat enim hoc naturæ Summi vel Absoluti Imperii, quod definit tale esse, ubi rationes ejus in foro aliquo humano reddendæ, aut alia vis ei licitè inferri potest. Posteriori verò casu, quando Princeps de re aliâ, quam quæ ad Summum Imperium pertinet, cum Subdito contrahit, vel potestatem ipsi tribuit, se conveniendi in aliquo tribunali, & actio habebit locum; vel non concessit hanc facultatem, & conveniri non poterit, non tam ob defectum obligationis, quam quòd Princeps Superiorem non agnoscit. Unde & eo casu, quo experiundi adversus se in foro civili facultatem concessit, non id ita capiendum, quasi ab invito Principe subditus hoc modo, quod sibi debetur, extorquere possit, sed ut legitimis probationibus deducatur debitum, quo, si tale existeret, sese exsolvere Princeps cupit.

§. XV.

Quæ lege haud iniquâ à Superiore injuncta sunt, impigrè exequitor. Demonstr. Neque enim apparet, quomodo aliàs inter imperantes qui intercedit & parentes nexus consistere, atque
adeò

adeò socialitatis salus perennare queat. Neutiquam verò lex cum consilio confundenda, utpote à qua plurimum discrepat. Quippe qui alteri consilium suppeditat, id tantum agit, ut ipsi ostendat rationes, propter quas hoc vel illo modo circa propositum negotium versari debeat, nullam de cætero agendi necessitatem affert, exercitio actionis consilio dato conformis pleno alterius arbitrio relicto. Qui vero alteri legem præscribit, pro imperio ei injungit, ut voluntati suæ convenienter actiones suas instituat, quamvis non patefiant fortasse legis constitutæ rationes. Liquidum etiam est, quantum Lex distet à pacto. Nam ut pactum ineamus, nostro arbitrio subest, cum nemo adigi ad paciscendum queat, quod secus in lege est, quam superior inconsultis subditis, & vel invitis sancit. Attamen hoc non impedit, quò minus originem à pacto trahere dicantur leges. Sed & permissionem legis ab ejus præcepto insignis differentia sejungit, quod discrimen in Jure Naturali præcipuè elucet. Contrarium enim ei, quod Lege N. dispositum, non potest per legem civilem injungi, sed permitti tamen. Quòd nî ita foret, sequeretur, omnes actus Legi N. haud convenienter exercitos puniendos esse; quod in foro civili usquequaque haud procedit. Constitutum enim hoc societatis humanæ rectius conservandæ gratia; unde sequitur, ea hic coercenda delicta esse, quæ grave socialitati infligant vulnus, ita ut quoad reliquos actus suæ conscientiæ quilibet relinqui possit. Neq; verò permissio civilis ita capienda, quasi actus Jure Naturæ vetitus permissione civili in censum licitorum redigi queat. Cùm enim Lex N. nulli mutationi subjaceat, & à superiori intuitu omnis potestatis humanæ profecta sit, manifestum est, moralitatem per Jus N. actui impositam tolli permissione civili haud posse. Igitur id solum eâ efficitur, ut detrahatur humana pœna, quæ verò aliàs ex Legis N. violatione metuendæ pœnæ, in suo vigore permaneant.

§. XVI.

Quòd si plures contraxerint, quæritur, quomodo teneantur?
 Et interest quidem, utrum Societatem inter se, quæ ad id negotium trahi possit, iniverint; an verò nullum inter eos pactum inter-

intercesserit. Priori casu repræsentant personam & corpus Mo-
 rale, adeoque unâ omnes obligatione tenentur, v. gr. Si civi-
 tas aut collegium obligationem contrahat, ea ad omnia ejus
 membra pertinet. Et ratio est, quòd, cum plures in unum cor-
 pus coeunt, obstringant se ad certa saltem negotia in commu-
 ne lucrum expedienda; quæ lucri communio post se damni
 quoque communionem necessariò trahit, & quisque proinde
 tacitè declarat, quicquid nomine Societatis circa illa negotia
 tractatum fuerit; id ad se quoque pertinere debere, unde liquet,
 obligationem concernere ea solùm objecta, intuitu quorum
 plures in unum corpus coaluere, unde si administratores intra
 officii sui fines se non contineant, civitas tota obligationem non
 contrahet.

§. XVII.

Verfantur autem Obligationes circa omnia, quæ præstandi
 nobis facultas inest; ineptum enim fuerit, adstringere se ne-
 cessitate exhibendi quippiam, quod repræsentandi tamen non
 habet facultatem. Quò pertinet trita illa *Jctorum* regula:
Impossibilium nulla est obligatio. Et censentur ludere voluisse
 partes, cum ejusmodi conditionem adjecerunt. Interim nihil impe-
 dit, quò minus conditio impossibilis actui adjecta possit à Ma-
 gistratu detrahi, & pro non adjecta haberi, ipso actu valido
 existente. Quod in illis præcipuè actibus ab æquitate com-
 mendatur, qui ab unâ parte, absente alterâ geruntur; Quia
 enim in hujus arbitrio non fuit, ejusmodi conditionis adjectio-
 nem impedire; inde quod sub ea in ejus utilitatem constitutum,
 merito ipsi adjudicatur, ne per ejusmodi instituta hominibus
 illudatur. Præterea notandum, quòd quamvis eo tempore,
 quò obligatio contrahitur, res sit possibilis, sufficiat tamen ad
 ejus præstationem evitandam; si postea fiat impossibilis, nisi
 dolo aut culpâ obligati vires agendi ablatae fuerint. Quæ mali-
 tia impunita relinquenda non est.

§. XVIII.

C

Sed & illud ad materiam obligationum & contractuum pertinet, quòd, posteaquam utilitas generis humani limites *permutationis* evagari commerciaque humana aliisque; contractibus promoveri jussit, opus fuerit conventionem hominum res in commercia venientes quantitatem certam seu valorem recipere, qui *pretii* nomine venire solet. *Pufend. de O. H. & C. L. 1. c. 14. §. 1.* Est igitur *pretium* nihil aliud, quàm valor rei aut actionis, secundum quam aptæ sunt inter se comparari. Fundamentum autem valoris hujus est varium, utpote necessitas atque utilitas in vita humana, imò & sola raritas etiam iis rebus, quibus nullus vel exiguus ad vitam civilem usus redundat, magnum quandoque pretium constituit. Et tum sola voluptas atque libido habendi, quæ ab aliis non possidentur, regnat. Imò quandoque ex peculiari quopiam affectu homines multò majori pretio rem, quàm aliæ ejus generis venire solent, sibi comparant. Determinatur autem *pretium* rerum vel publicè (& puncto illi præcisè inhærendum) vel determinatio privatis relinquitur, priori casu vel expressâ fit lege determinatio, vel per consuetudinem, quæ nunquam ferè sine latitudine, intra quam contractibus plus minusve decernere licet. Sed & accidentia rei æstimabilia esse possunt ob quæ intenditur vel remittitur rerum pretium, quæ sollicitè collegit, *Puf. L. 1. def. X. §. 1. Pretium* verò est vel *vulgare* vel *eminens*. *Vulgare* hætenus explicatum, quod scilicet rebus vel actionibus propter earum utilitatem, necessitatem, aut raritatem inest. Et præter hoc pretium aliud veteres ignorabant; unde simplici permutatione ipsorum negotia absoluebantur. Inde verò insignis remora atque impedimentum injiciebatur negotiis, quòd persæpè non possiderent homines, quæ pro suis rebus alii exigerent. Igitur remedio opus erat, quo subveniretur simplici illi & incultæ vitæ. Neque commodius superpetebat, quàm si determinaretur materia apta, eique *pretium eminens* constitueretur. Maxime verò idonea materia visa sunt metalla nobiliora atque rariora, aurum, argentum, & æs. Néve suo labitu privati eadem usurparent, publicâ autoritate insigne certum

certum imprimendum erat, & pro ratione ponderis & qualitatis determinari valor, quem obtinere in communi vita deberet. Et hoc eminens pretium recepto vocabulo nummus audit.

§. XIX.

Homini non nisi actiones humanae quae tales, seu quatenus ab eius voluntate dependent, imputantur. Demonstr. Nihil enim naturae humanae magis adversatur, aut periculosius nexum socialitatis dissuit, quam teneri earum actionum nomine, quas fieri vel non fieri in nostro arbitrio non erat situm. Imputatur igitur homini non nisi actio humana; quae defini potest, quod sit *actio voluntaria* prout involvit respectum ad legem. Conf. *Pufend. Elem. p. 1. seqq.* Dicimus eandem actionem voluntariam, quia est actio per determinationem voluntatis in homine nata; ut distingvatur ab actionibus naturalibus, quae non à voluntate procedunt, sed ab aliis facultatibus in homine arbitrio humano non subjectis, utputa sensitiva, vegetativa, locomotiva. Imò & actiones liberas hoc sensu naturales dici nihil vetat; quatenus scilicet in se absolute considerantur, non habità ad voluntatis decretum respectu, qui tamen in eas cadit. Cùm contra actiones naturales strictè sic dictae seu necessariae fundamentum moralitatis, quod determinatio voluntatis est, recipere nullo modo possint. Apparet quoque, actionis humanae seu moralis essentiam tribus absolvi partibus, motu scilicet physico, proæresi & relatione ad legem. Illum materiale cum *Pufend.* vocare possis, istam fundamentum, hanc denique formale ejus. Motus physicus ceu materiale actionis moralis latissimè patet, & commodissimè distingvi videtur posse in proprium & alienum. Proprius dicitur, qui procedit à facultate in nobis ipsis existente; puta à vegetativa, locomotiva, sensibus sive internis sive externis, item intellectu quoad ejus apprehensionem nulla lege dirigibilem & certo modo dijudicationem quoque, denique voluntate, prout hæc spectatur nudè & ut mera facultas, quam à natura homo accipit. Motus physicus alienus dicitur, qui proficiscitur à potentia non in nobis ipsis, sed aliis existente, ut puta

in iis quorum actiones certo modo dirigere atque moderari nobis incumbit; item huc pertinent actiones belluarum, rerumque aliarum ratione vel etiam sensu carentium, quatenus poterant & debebant à nobis prohiberi. Quemadmodum etiam motus alienus, prout à nobis recipitur seu admittitur, in actionis moralis naturam transit. Fundamentum actionis moralis est aptitudo, per quam idoneus est motus ad moralitatis denominationem recipiendam. Aptitudinem autem illam habet à proæressi voluntatis. Neque enim sufficit, actionem ab homine produci, sed debet per decretum voluntatis fieri, quæ in hanc deflexit partem, cum in alteram liberè se posset convertere. Unde actiones, quæ casu aliquo aut saltem per culpam fiunt, solitariè spectatæ non intuitu præcedentium actuum, à quibus fortasse in esse suo promanarunt, moralitatis omnino expertes sunt. Formale actionis moralis consistit in convenientia, vel disconvenientia cum præscriptâ lege, quam proæressis involuntate involvit. Ex hoc respectu ad legem sequitur tanquam necessarium consecutivum imputativitas, uti *Puf.* vocatur, seu quòd ejus effectus homini vel ad laudem & præmium, vel ad vituperium & pœnam imputari queat. Unde actiones hæ vel bonæ, quæ congruunt ad normam præscriptam, vel malæ, quæ ab illa aberrant. Cumque vel immediate vel per alium actio patrari queat, inde est vel immediata vel mediata.

§. XX.

Promissis, quatenus dolo elicita sunt, nemo tenetur stare. Demonstr. Cum enim pacta & promissa non nisi ob consensum semel adhibitum obstringant, ut demonstratum, nihil vero consensui magis adversetur, quàm dolus ab altera parte adhibitus, inde nullitas hujusmodi promissionis evidenter apparet. In qua materia occurrentes difficultates ut eò melius dissipentur, distinguendum est probè, an dolus causam contractui dederit, seu in essentialibus ejus intervenerit, nec ne; illo casu quia per talem dolum non contracturus ad contrahendum inducitur, omne negotium est nullum. Nam ut obligatio producat, requiritur
ut de-

ut negotium verè, & ut in se est, voluntati ab intellectu sistatur. Dolus autem obveniens efficit, ut intellectus rem non uti verè habet, sed falsâ & fictitiâ specie exhibeat voluntati, cujus proinde ex isto errore facta commotio consensus dici non potest, utpote qui scientiam tanquam sui fundamentum præsupponit. Quò pertinet illa Jctorum regula: *Errantis nulla voluntas est.* Adde *Diodor. Siculum L. 2. c. 28. Guil. Grot. de Princ. Jur. N. c. 15. §. 10. & c. 4. §. 8. ibique Simon. Not. p. 69. Pufend. de J. N. & G. L. III. c. VI. §. 8. Hahn' ad Wesenbec. Tit. de dolo malo.* Sed an rei ex tali contractu traditæ dominium transibit? Verius est, non transire. Cùm enim traditur res, tacita subest conditio, ut traditio vim non habeat, nisi hæc vel illa circumstantia existat. Secundum jus N. igitur rem traditam etiam à tertio possessore vindicare licebit. Transfertur autem ex eo tempore, quo remedio nullitatis renunciavit, & læsionis solummodò pensationem postulavit. Quod integrum ipsi est; cùm habeat alterum sibi ex vero & perfecto consensu obligatum. Quòd si autem fraus sit incidens, & pro objecto non nisi accidentale aliquid contractus habens, ita ut negotium contrahere decreverimus, circa objecti autem qualitates earumque æstimationem e. g. circa rei valorem decepti sumus, negotium utpote sponte contractum non est irritum, sed is, cui impositum est, experiundi adversus alterum ad damnum, quod dolo passus est, reſarciendum, licentiam habet. Dissolvere autem propterea contractum eum non posse, verius secundum principium J. N. est.

§. XXI.

Dissentimus igitur à *Pufend. qui c. l. existimat, si dolus fuerit incidens circa rem ipsam, ad qualitatem rei ad præsens negotium spectantem, hæctenus pactum esse vitiosum, ut in arbitrio decepti sit, illud penitus dissolvere, aut læsionis pensationem exigere.* Sanè enim voluntatis consentientis actus non dependet ab ea conditione, si hoc vel illud accidens, hæc vel illa qualitas hoc aut illo modo se habuerit, sed consensus quoad contractus essentialia absolutus est. Et quæ subest conditio, non nisi determina-

tam illam qualitatem respicit, intuitu cuius cum deficiat consensus, ipsa promissio omnino inanis est. Verum cum propter hoc inutile totum contractum quoad substantialia validum rescindi, iniquum sit; hinc rectius dicitur, læsum damni non nisi pensationem exigere posse; quam cum obtinuit, nullam amplius conquerendi causam habet; Tum enim in eo statu res est, quem si ab initio fingamus fuisse, ipse negotium fuisset contracturus. Imò sæpenumerò nihil accipiens restituere tenetur, quamvis promissio fundata sit in præsumptione certæ circumstantiæ, quæ postmodum aliter se habere deprehenditur. Sed is, cui facta est promissio, si nihil adhuc acceperit, agere contra alterum ad ei satisfaciendum potest. Ut ecce! si quis metuens, ne in lite, quæ de ipsius domo mota est, succumbat, emat sibi aliam; non poterit à contractu ex hoc capite resilire, quòd emptio ex parte ipsius se fundaverit in præsumptione facti non existentis. Cujus rei rationem ex Jure N. pereleganter reddit Ziegl. Not. in Grot. L. II. c. XI. §. 6. verb. *si promissio fundata sit in præsumptione quadam facti*, cum ait: *Volitio & nolitio, quæ reipsa non fuit, sed fuisset, si hæc vel illa conditio posita fuisset, non ponit nec tollit obligationem, sed posuisset vel sustulisset, si conditio posita fuisset.* adde Job. à Felde Not. in Grot. c. l. verb. *ad vitam*. Quod nisi ita esset, omnis commerciorum commoditas periret, cum pro lubitu pessimus quisque talem tacitam præsumptionem fingere posset. Unde liquet, quid sentiendum de Grotii opinione sit; cum existimat, nullam esse vim promissionis, quæ fundata sit in præsumptione alicujus facti, quod non ita se habeat. Nimirum restringenda hæc sunt, ut non procedant, nisi vel dolus alterius præsumptioni causam dederit, vel ea conditionis instar expressa, & manifestata fuerit. Et hinc neque Felde. satis feliciter Grotianam sententiam correxisse videtur, cum e. l. rem his verbis expedire conatur; *Conventiones aut sunt de subeundo negotio, quod ad communem vitæ utilitatem facit, aut de adjiciendis legibus seu pactis, quibus negotium dirigitur. Conventiones de subeundis negotiis vel solo amicitia intuitu fiunt; vel aliam ob causam; ille, si ex præsumptione facti initæ sunt, pos-*
sunt

sunt ab eo, qui aliquid dare promisit, rescindi, quia alteri, rescisso negotio propter errorem inito, nullum damnum infertur, aut leve; quod fortasse eam non coluisset cum donante amicitiam. At quando utraque pars in aliquo prestando occupatur, ob errorem rescindere contractum alter nequit, nisi alter dolo suo errori causam dederit; tunc enim conqueri non potest, quia erroris causa fuit. Quod si circa pacta contractui adjecta error quidam intervenerit, ex aequo & bono illa limitanda, restringenda, aut invalida reddenda sunt, salvo manente contractu. Cur enim conventiones de subeundis negotiis ad communem utilitatem tendentibus solius amicitiae, propter quam initae sunt, intuitu irritari debeant, causam nullam video. Et falsum hoc est praesuppositum, nullam alteri ex eo damnum enasci. Qui enim alterum habet ad aliquid sibi praestandum obligatum, rem ipsam quasi habere videtur; atque speratum ipsi & debitum lucrum interciperetur. Quid verò, si tertius adhibito dolo ad contrahendum me cum tertio, doli istius ignaro induxerit, an negotium subsistere dicemus? Nec video, cur secus pronuntiandum sit? Non enim is, quicum contrahimus, in culpa est, quod ab alio nobis est impositum; sed tamen ne damnum ob eam fraudem incurrat, ad laesionis pensationem, & omne interesse praestandum adversus decipientem experiri poterit. Sed haec ita, nisi scilicet cum deceptore is, quo cum contraximus, colluserit, tum enim ex proprio suo delicto tenetur. Conf. *Puffend. d. J. N. & G. L. III. c. VI. §. 8.*

§. XXII.

Jure Civili circa hanc materiam determinationes quaedam speciales habentur. Nam distinguit illud inter *contractus b. f. & stricti juris*. Illi propter dolum ab adversario admissum redduntur ipso jure nulli. Conf. *Brunnem. ad l. 7. pr. ff. d. dol. mal. Gail. l. 2. O. 2. n. 6. item l. 16. §. 4. ff. d. minor. & l. 3. §. fin. ff. pro soc. ex quibus ll. nonnulli elicere volunt, in solis contractibus consensualibus, Bachov. ad Instit. Disp. VI. th. 16. seqq. vel potius solo contractu societatis Felden. Notat. in Grot L. II. c. XI. 6. verb. Nam distingui solet, id procedere, ut ob dolum causam ipsis dantem*

finc

Sunt invalidi. Sed ea ad jus Civile pertinent, hęc loci proinde non attingenda. Vid. interim *Illustr. Dn, Schwend. ad Eck. L. IV. ff. T. 2. de dolo malo. §. 5. Struv. Exerc. IIX. §. 27. Donell. in §. 28. Inst. d. act. n. 43. Simon ad Grot. L. II. c. XI. §. 6. verb. Irritos pronunciant scriptores.* Nobis hęc pauca adduxisse sufficiat ad demonstrandam facilitatem dictata Juris Naturalis, juxta quę hominum quā talium inter se officia metienda sunt, firmissimo nexu ex conditione humanę naturę eruendi. Eadem enim methodo reliqua quoque præcepta investigari atque demonstrari queunt, quę proponendi hic labore supersedentes, Numini Immortali præstititi nobis auxilii devotissimas grates persolvimus.

F I N I S.

HÆc dum mi WEISI doctè sub Præside
Docto
Tractas, & studium non sine laude
probas
Justum conatum largè mea vota sequuntur,
Inque Tuos Titulos hoc tibi cedat opus.

Pereximio & Clare docto Domino Respondenti, Agnato suo dilectissimo, Auditori in Collegiis Theologicis solertissimo, sub Præside Celeberrimo cum laude disputanti paucis hisce lineolis applaudere voluit, debuit

M. JOH. Günther/ Diac. ad D. Nicol,
& Collegiatus Collegii B. M. V.

✠X°X✠

ULB Halle

3

006 301 126

V017

232

1699, 23^{40.}

24

Q. D. B. V.
DISSERTATIO MORALIS
DE

MODO OBLIGATIONEM
HOMINUM QUA TALIAM
MUTUAM SCIENTIFICE
DEMONSTRANDI,

Q V A M
Auspicio Æternæ Providentiæ

ET
Autoritate Amplissimæ Facultatis Philosophicæ

sub PRÆSIDIO

D O M I N I
M. JOH. BALTH. VVERNHERI,

Rotenburgo - Franci

Fautoris & Præceptoris sui singulariter honorandi

in Almâ Philurea

d. 10. Junii A. O. R. clō Isc. xcix.

H. L. Q. C.

In Acroaterio Majori

Placido Eruditorum judicio examinandam

subjiciet

JOHANNES Weise / Vrat. Siles.
SS. Theol. Studiof.

L I P S I Æ,

Typis JOH. CHRISTOPH. BRANDENBURGERI.

J. N. Olearius

